

Õpetame ja õpetame, aga ikka kuuleme, et meie kasvandikud ei oska vene keelt rääkida. Mispärast? Sellele otsisid vene keele metoodilise kuu eel taas seletust Elva 2. Keskkooli õpetaja Tiit Särk, Luunja Liia Hanschmidt, Lähelt Valentina Miller, Ülenurmelt Linda Laasik, Nõost Tiit Tirmann ning haridusosakonna metoodikakabineti juhataja Margarita Kudrjavitseva.

Kohati päris ägedates ütlustes toodi esile, mis on takistanud vene keele normaalset omandamist koolis, eriti aga maakoolis.

Kindlasti on mõjunud see, et aastat 15 tagasi pandi vene keel vabatahtlikult valitavaks fakultatiivaineks. Eriti avalikult seda küll ei kuulutatud, aga õpilane sai ikka teada, et puudulik hinne vene keeles teda istuma ei jäta. Paljud kogenud pedagoogid lahkusid töölt, noored algajad õpetajad, piinelnud ära sundaja, otsisid samuti kergemaid töotsi. Millega raisata oma energiat pooltühja töö peale? Sellega oli katkenud õpetamise järjepidevus. Üle 10 aasta ei olnud ühtegi eksamit ei VIII ega XI klassis. Kalliks läks maksma selline demokraatia mängimine koolis. Faktiliselt jätsime terve põlvkonna ilma vene keele oskusest. Nüüd õpetame nende lapsi, aga teeme seda aegunud õpikute järgi. Eriti käib see VII klassi grammatika raamatu kohta, mis on käigus juba teist aastakümnet. Ta kubiseb ülepaistatud grammatilisest materjalist: ikka tund — ja uus teema, aega ei jää ei kõnelemise ega kirjutamise tarvis.

Õpetajad ei pea õigeks liiga

MIKS VENE KEEL SELGEKS EI SAA

raske ja elukauge kirjandusliku materjali sissetoomist VII ja VIII klassis, eriti esimeses. Nendes klassides tuleb anda rohkem praktilise keele oskusi, just olmekeele tasemel, millest meie õpilased suuresti puudust tunnevad. Miks ei ole õpikus rohkem dialooge, kõnekätkendeid sissejuhatavate ja vestlust ergutavate sõnaühenditega? Praegu on need alles X klassi uues õpikus ja sealgi kusagil lõpus, nii et lappa lehti ja otsi. Teistes õpikutes selline materjal peaaegu puudub (vaid natuke leidub VIII ja IX klassi omades). Kõnekeelt aga olgu õpikus süsteemikindlalt, korduvalt, et ta lausa kulaks pähe.

Veel samal teemal: pahatihti heidetakse meile ette, et õpilased ei oska küsida poes lihtsaidki asju, ei oska juhutada küsijale teed. Miks ei võiks õpikud pakkuda kõnelusi, jutukest lausa tsükliitena nii toidu- kui ka tööstuskaupade ostmise teemal.

Kõik sellesarnane peab olema programmis ja õpikus, aga mitte õpetaja isetegevuses. Õpetaja peab leidma aega millegi muu arvelt, samal ajal hirmuga mõeldes, kas ikka jõuab kõiki ülepaistatud programminõudeid täita.

Keeleomandamise alus tuleb rajada keskastme klassides, teheda täiesti selgeks nii käänamise kui ka pööramise, tegusõna aspektid. Ja seda pidevalt treenides.

Õsa metoodikuid on arvamusel, et tavalise keskkooli programmist võiks täielikult välja jätta kirjanduse

kursuse. Seda ei saa pidada otstarbekaks. Kas me ei kaldu jälle äärmusse, et kümme-konna aasta pärast ärgata ja hakata viga parandama. Praegune suund näib sinnapoole kalduvat. Ja eriti nüüd, mil me nii palju räägime lugupidavast suhtumisest eri rahvustesse, nende kultuuris.

Uues IX klassi vene kirjanduse õpikus, mis on küll raske ja vana sõnavaraga väga ülekoormatud (seda tingib õpetatava osa spetsiifika), on loodud teatav süsteem. Nii luuletustel kui proosatekstidel on eel- või järelanalüüsid. Nii-moodi me aitame õpilast. Tal on materjal, millele tugineda oma mõtete väljendamisel. X ja XI klassi õpikud seda tuge aga peaaegu üldse ei paku. Nii peab õpetaja koos õpilasega hakkama seda kokkuvõtet kombineerima. Niiuine on loota, et õpilane suudab ainult mõne küsimuse või üksiku suunava märkuse järgi sõnastada ammendavat vastust või analüüsi.

Eriti kurja vaeva nähakse siis, kui lähenemas on lõpueksamid. Seal tuleb õpilasel vastata äärmiselt udustele, tendentslikult ülepaistatud ja segastele küsimustele, millest nii mõnigi väärakis eraldi uurimistööd. Selliselt võib ka meeldiv kirjanik ja armastatud teos lausa nuhtluseks muutuda. Täpselt samuti ei tohi eksamipilettis võtta olümpiaadide ja konkursside ülesandeid (näiteks stsenaariumide koostamist). Jäägem reaalsuse tasemele, ärgem nõudkem üle jõu, vaid vähem ja kindlalt.

Metoodika on muutunud. Aga kas paremusele?

Vanemad õpetajad mäletavad veel hästi neid aegu, kus pearõhk oli sõnade õppimisel ja ümberjutustamisel. Nüüd katsutakse rohkem ikka mõistatamist ja oma arvamuse ütlemist. Kuid kus sa mõistatad ja ütled, kui pikast ja keerulisest tekstist üldse aru ei saa. Ei tohi vanu häid võtteid unarusse jätta.

Et enamikus õpikutes on tekstid ülipikad, siis ei saa paremasti tahtmise juures tundi põhjalikult võtta, ilma et midagi kõrvale ei jääks. Kuid me kõik teame, et tunde kaob nii sügisel kui ka kevadel, küll koristustöödel, küll spordivõistlustel jne. Aga see tähendab veel suuremat koormust nii õpilasele kui ka õpetajale. Läbivõtmata materjali hulk suureneb aastast aastasse. Kummalisel kombel on uued õpikud veel mahukamad, räägitagu mis tahes...

Oma endiste õpilaste arvamusel põhjal võin öelda, et keeleoskust arendab kõige paremini ajalehtede lugemine. Kuid programme ülekoormatuse tõttu saab seda teha jälle vaid millegi arvel, õpetaja julge isetegevuse tulemusel. Seda teed ongi käidud.

Mele teeb kurvaks õpilaste kasvav kirjaoskamatus. Ja meile kõige raskem: düsgraafiku tõend kehtib ainult eesti keele kohta, aga on ju selge, et kui õpilane ei oska emakeelt, siis ei ole tal võimeid ka teiste keelte omandamiseks.

Seegi kord jääme arvamusele, et vene keelt tuleb hakata õpetama mitte varem kui II või III klassist. Õpilane peab saama selgeks oma emakeele ja lugemisoskuse ja alles siis hakkama teisi keeli õppima.

Meie õppimissüsteemi weaks peab arvama, et tihti pole järgitud lihtsamalt keerulisemale printsiipi. See kehtib nii grammatika kui ka kirjanduskursuse kohta. Üldse on raske rääkida mingist süsteemist, sest õpikute autorid on erinevad inimesed ja lähtuvad materjalil esitamisel erinevatest seisukohtadest. Sellepärast on õpikutes ka kordamist. Asi paraneb, kui loodaks üks hea autorite kollektiiv ning kõik vene keele õpikud oleksid nende koostöö vili.

Tööd võimekatega häirib see, et praegu korraldatakse vene keele olümpiaade üle aasta. Kas seda saab pidada päris õigeks? Kui teha, siis juba igal aastal nagu enamikus ainetes, sest muidu jääb osa õpilasi nendest olümpiaadidest täiesti kõrvale.

Suvel on kursused vene keele õpetamise intensiivmetoodikas. Ega seegi ole meile imerohhi, see ei sobi kõigile, kuid mõningaid elemente sellest saab ära kasutada iga õpetaja.

Arutelu lõpetasime optimistlikult, sest töötama peame ikka nende õpikute alusel, mis on praegu kasutusel. Ja kus see õpetaja pääseb, ta peab tegema mis jõuab ning mida õpilane vastu võtab. Ta peab olema õpiku kasutamisel nagu kaasautor. Kuidas, seda on vaja omavahel arutada, eriti noortega.

TIIT TIRMANN
Nõo Keskkooli õpetaja